

3 pav. Tyrimų metu atidengtos XIX a. pabaigos–XX a. pradžios krosnies liekanos. P. Vutkin nuotr.

Fig. 3. The base of a tiled stove, dating from the late 19th to the early 20th century.

0 5 cm

4 pav. Perkasoje 1 aptiktas stiklinis butelis. R. Sprindžio nuotr.

Fig. 4. A glass bottle from trench 1.

aptikta pavienių stiklo (4 pav.) bei metalo dirbinių. Radiniai perduoti KMM.

Archeobotaninei analizei perduoti 6 mėginiai, paimti iš plote 1 aptiktų XIX–XX a. pradžios duobių. Mėginių bendras tūris prieš flotavimą – 61 l. Mėginiuose rasta 21 degusi ir 335 nedegusios augalų makroliekanos, nedaug itin smuklių gyvūnų osteologinės medžiagos fragmentų ir žuvų žvynų. Daug nedegusių augalų liekanų mėginiuose leidžia manyti, jog šioje vietoje susidariusios gana palankios sąlygos organinei medžiagai išlikti. Visos degusios kultūrinių augalų makroliekanos priklauso kultivuojamoms rūšims. Analizuotuose mėginiuose rastos augalų liekanos leidžia struktūrų užpildų susiformavimą sieti su antropogenine veikla.

Nors šv. Gertrūdos g. 70 sklypas yra visai šalia senamiesčio, jį apgyvendinti pradėta vėlai. Tam, matyt, kliudė išsiliejanti Neris.

70 Šv. Gertrūdos Street

In 2023, detailed excavations covering 49 m² were carried out at 70 Šv. Gertrūdos Street in Kaunas (Fig. 1). Cultural layers spanning the 19th–20th centuries were identified, and they yielded finds from the 17th–20th centuries (Fig. 4). The natural layer of yellowish or grey sand was reached at a depth of 1.4–3.5 m (Fig. 2). The base of a tiled stove dating from the late 19th to the early 20th century was uncovered and attributed to the wooden buildings that existed at the site until the early 20th century (Fig. 3).

KERNAVĖ

Mindaugas Pilkauskas,
Rokas Vengalis

Kriveikiškio gatvė 7

2023 m. vykdyti detalieji tyrimai Kriveikiškio g. 7, Kernavėje (Širvintų r., Kernavės sen.). Sklype planuota vykdyti statybų darbus, o kadangi jis patenka į kultūros vertybių Kernavės archeologinės vietovės (UK 37320) ir Kernavės senojo miesto vietos II (UK 24568) teritorijas, prieš tai buvo būtina atlikti archeologinius tyrimus. Buvo ištirtos 2 perkasos (iš viso 14,6 m²) ir žvalgyti 3 plotai (iš viso 396 m²).

Anksčiau sklype archeologiniai tyrimai vykdyti 2022 m. (*ATL 2022 metais*, 2023, p. 584). Šių tyrimų metu archeologinis sluoksnis fiksuotas tik viename šurfe, kuris tirtas R sklypo pakraštyje (1 pav.). Šiame šurfe po 30 cm storio XX–XXI a. kultūriniu sluoksniu aptiktas iki 40 cm storio archeologinis sluoksnis su XVI–XX a. radiniais – buitine keramika ir gyvulių kaulais. Įžemis (gelsvas smulkus smėlis) pasiek-

1 pav. Atliktų tyrimų planas: 1 – 2023 m. perkasos; 2 – 2023 m. žvalgyti plotai; 3 – 2022 m. šurfai; 4 – 2011 ir 2013 m. šurfai ir perkasos; 5 – sklypo ribos. R. Vengalio brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – trenches from 2023; 2 – areas surveyed in 2023; 3 – test pits from 2022; 4 – test pits and trenches from 2011 and 2013; 5 – plot boundaries.

tas 70 cm gylyje, jame išryškėjo įgilintas objektas su XVI–XX a. radiniais. Kituose šurfuose archeologinio sluoksnio nefiksuota, tik dirvožemio sluoksnyje aptikti pavieniai radiniai, kurių archeologinė vertė neaiški. Mažai radinių rodo, kad šioje vietoje archeologinis sluoksnis nebuvo susiformavęs, tikėtina, kad XVI–XIX a. čia būta miestelio gyventojų daržų, o sodyba stovėjo tik pačiame R sklypo pakraštyje ir po dabartine Kriveikiškių gatvės vieta.

Sklypo artimiausioje aplinkoje, po Kriveikiškio gatve, archeologiniai tyrimai vykdyti 2011 ir 2013 m. Tuomet ties sklypo Kriveikiškio g. 7 riba ištirtose perkasose ir šurfuose aptiktas 20–50 cm storio kultūrinis sluoksnis ir įgilinti objektai su XVI–XVIII a. radiniais (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 389–392; *ATL 2013 metais*, 2014, p. 303–309).

2023 m. tyrimai vykdyti atsižvelgiant į 2022 m. tyrimų rezultatus – sklypo R dalyje, kur anksčiau aptiktas archeologinis sluoksnis, atlikti detalieji tyrimai, o likusioje dalyje, kur archeologinio sluoksnio neaptikta, – žvalgymai. Perkasose 1 ir 2 paviršiuje aptiktas 30–50 cm storio kultūrinis sluoksnis, kurį sudarė pilkas smulkus smėlis su gausiais radiniais. Nors sluoksnis susiformavęs archeologiniu laikotarpiu (XVI–XVIII a.), jame, ypač viršutinėje dalyje, aptikta nemažai ir XX a. radinių. Po kultūriniu sluoksniu pasiektas gelsvo smulkaus smėlio įžemis, kuriame išryškėjo 8 įgilinti objektai. Perkasos sienų pjūviuose galima įžiūrėti, kad šių duobių perkasimai kerta kultūrinį sluoksnį, t. y. jos yra vėlyvesnės. Dalis objektų buvo didelės, iki 2–3 m skersmens duobės. Jos buvo iki 1,5 m gylio, plokščiais dugnais, pjūvyje kiek platėjančios link dugno. Galbūt tai būta bulviarūsių. Visose duobėse gausiai aptikta radinių, bet visur XVI–XVIII a. archeologiniai radiniai buvo susimaišę su nearcheologiniais XIX–XX a. radiniais. Taigi galima daryti išvadą, kad duobės iškastos jau ne archeologiniu laikotarpiu, bet jos perkasė archeologinį sluoksnį, kuriame būta archeologinių radinių, ir pateko į duobes užpildžiusį gruntą.

2 pav. Aptiktos keramikos pavyzdžiai: 1–2 – žiesta; 3–9 – apžiesta. R. Vengalio nuotr.

Fig. 2. Examples of the pottery assemblage: 1–2 – wheel-thrown; 3–9 – hand-built with a wheel-thrown finish.

Perkasose 1 ir 2 aptikta palyginti su ištirtu plotu labai daug radinių – jų surinkta per 4100 (neskaičiuojant kaulų) arba daugiau nei 46 kg. Tik pora keramikos šukių skirtinos XV a. (2: 9 pav.), o visi kiti radiniai apima laikotarpį nuo XVI iki XX a. Taigi ne visi radiniai yra archeologiniai, dalis jų priklauso nearcheologiniam laikotarpiui – XIX–XX a.

Absoliučią daugumą radinių sudarė buitinė keramika. Jos surinkta 3851 arba per 38 kg. Keramika buvo apžiesta ir žiesta. Žiesta keramika sudarė 10,2 % buitinės keramikos pagal šukių skaičių arba 6,3 % pagal svorį. Ji buvo paplitusi visuose kontekstuose, tačiau dažniausiai pasitaikė tik smulkūs fragmentai. Apie pusę žiestosios keramikos sudarė juodoji keramika. Ji neglazūruota, išdegta redukcinėje aplinkoje, sienelės dažnai rantytos, išorė puošta išgludintais vertikaliais dryžiais. Kernavėje tokia keramika būdinga XIX–XX a. kontekstams, todėl bent jau didžioji dalis jos turėtų būti nearcheologinio laikotarpio. Likusi žiestoji keramika degta oksidacinėje aplinkoje, rausvai rudos spalvos molio masės (2: 1–2 pav.). Didesnė jos dalis glazūruota – dažniausiai ruda, žalsva ar žalia glazūra. Šukės daugiausia smulkios, todėl indų tipai neidentifikuojami. Dėl šukių smulkumo tikslesnį šios keramikos datavimą įvardyti sudėtinga, tačiau galima neabejoti, kad žiestos keramikos kolekcija apima visą laikotarpį nuo XVII iki XX a. Apžiesta keramika – pati gausiausia radinių grupė. Pagal funkciją didžiausią jos dalį sudarė puodai, šiek tiek aptikta dubenų, galbūt puodynių. Puodų kakliukai ir ornamentai gana įvairūs (2: 3–8 pav.), o tai rodo, kad čia persimaišę įvairių amžių nuo XVI iki XX a. radiniai.

Be buitinės keramikos, kitų radinių aptikta palyginti negausiai. Tarp jų daugiausia buvo tokios masinės medžiagos kaip šlakas, gyvulių kaulai ir molio tinkas. Kur kas mažiau pasitaikė koklių, stiklo, metalo ar kitų dirbinių. Visi jie yra tiksliau nei XVI–XX a. nedatuojami. Svarbūs radiniai yra šlakas, kuris miestelio sodybų kultūriniams sluoksniams nėra būdingas. Perkasose 1 ir 2 aptikti 74 šlako radiniai (2,921 kg). Visas šlakas traktuotinas kaip susidaręs žaizdre, geležies gavybos krosnelėms būdingo tekiojo šlako neaptikta. Aptikti keli stambesni pusrutulio formos šlako gabalai, kurie greičiausiai susiformavo žemėje įrengtoje žaizdro duobutėje. Galima spėti, kad šios vietos aplinkoje buvusioje sodyboje buvo kalvio dirbtuvių, tačiau tiksliau datuoti šlako radinių galimybės nėra.

Metalo radinių surinkta 39, bet iš esmės visi jie yra nedatuojami tiksliau nei XVI–XX a.

Spalvotųjų metalų aptikta tik 2 radiniai – žiedas praplatinta ir ornamentuota priekine dalimi ir neidentifikuoto dirbinio, galbūt apkalo, fragmentas – skardelė su kniedėmis. Tarp geležinių radinių paminėtini 2 peiliai, pjautuvas, pasaga, ausų krapštukas, raktas. Taip pat aptikti 7 koklių fragmentai. Dalis jų – tik smulkios koklių šoninių dalių šukės. Aptikti 2 ornamentuoti neglazūruoti fragmentai, greičiausiai su augaliniais motyvais. Dar vienas koklis buvo su žalia glazūra ir lygiu, neornamentuotu paviršiumi.

Žvalgymai atlikti 3 plotuose (numatomų pastatų ir tvenkinio vietose), iš viso žvalgyti 396 m² (1 pav.). Žvalgymai vykdyti mechanizuotai nukasant armens ir XX a. kultūrinį sluoksnį ir stebint, ar po juo nesama nesuardyto archeologinio sluoksnio ar įgilintų objektų. Visuose žvalgytuose plotuose po XX a. kultūriniu sluoksniu iškart atsidengė gelsvo smėlio įžemis, jame neužfiksuota ir įgilintų objektų. Surinkti radiniai perduoti KKVR muziejui.

7 Kriveikiškio Street

The archaeological investigations at 7 Kriveikiškio Street in Kernavė (Širvintos district, E Lithuania) comprised 2 trenches (14.6 m^2) and 3 survey areas (396 m^2; Fig. 1). The trenches revealed a cultural layer and features, with numerous finds spanning the 16th–20th centuries, and the occasional find dating to the 15th century (Fig. 2). Finds from these centuries were interspersed across all contexts, and no distinct, single-period contexts were identified. The cultural layer, features, and finds were all associated with a historic farmstead in Kernavė, which may have housed a blacksmith's workshop. The 3 areas surveyed along the N and W edges of the site contained only a 20th-century cultural layer (30–60 cm thick) disturbed by ploughing.

Mindaugas Pilkauskas,
Dovilė Baltramiejūnaitė

Pajautos gatvė

Kernavės miestelyje 2023 m. balandžio–liepos mėnesiais buvo vykdomi Pajautos gatvės važiuojamosios dalies ir šaligatvių rekonstravimo darbai bei lietaus nuvedimo sistemų klojimo darbai po važiuojamąja dalimi. Darbų zona ribojosi su kultūros paveldo teritorijomis Kernavės archeologinės vietovės (UK 37320), Kernavės senojo miesto vieta II (UK 24568) ir pateko į Kernavės kultūrinio rezervato buferinės apsaugos zonos teritoriją, todėl vykdant visus kasimo darbus buvo atliekami žvalgymai. Žvalgymų metu aptikus naują, iki tol nežinomą archeologinio kultūrinio sluoksnio paplitimo vietą buvo atliekami detalieji tyrimai.

Kernavės miesto istorija yra pažįstama net ir nearcheologams. Kernavės senasis miestas egzistavo XIII–XIV a. Neries slėnyje. Per 1390 m. kryžiuočių ordino puolimą miestas buvo sudegintas ir, remiantis archeologiniais ir istoriniais duomenimis, senojoje vietoje nebeatkurtas. Tolimesnė Kernavės raida vyko ant aukštutinės Neries terasos, jau dabartinio miestelio vietoje. Pajautos gatvė yra visiškai nauja, ji nutiesta XX a. II pusėje, todėl didžioji dalis užstatymo atsiradusi tuo pačiu metu. Apie ankstesnę šios vietos istoriją žinių nedaug, o daugiausiai informacijos galima gauti iš senųjų žemėlapių ir planų. 1809 m. Kernavės dvaro ir apylinkių plane Pajautos g. vietoje yra vaizduojama neužstatyta teritorija, kurioje dirbami laukai. Tame pačiame plane pavaizduotas senas kelias, kuris turėtų apytiksliai sutapti su dabartinės Pajautos gatvės P dalies atkarpa, vedančia link Baltojo kalno (R–V kryptimi). Greta šio kelio pažymėtos senos kapinės tačiau archeologinių tyrimų metu jokių palaidojimų nebuvo